

Hoe de inrichting van een school het informeel leren van de leerkracht kan bevorderen

Informele contacten binnen de schoolomgeving dragen bij aan verbondenheid tussen leraren. Deze contacten zijn niet alleen momenten van ontspanning, maar bieden ook kansen om te leren op de werkplek. Hoe ziet die werkplek er dan best uit als ze wil stimuleren om te leren? Wij - zes studenten Opleidings- en Onderwijswetenschappen aan de UA - onderzochten hoe de inrichting van een school het leren van leerkrachten kan bevorderen.

Naast het verkennen van literatuur over leren op de werkplek en interviews met architecten trokken we ook naar verschillende scholen. De door ons ontwikkelde workshop daagde zes teams van leerkrachten uit om na te denken over hun werkplek, hoe zij leren en hoe hun werkplek invloed heeft op dat leren. Dit leidde tot enkele boeiende inzichten die we graag met je delen.

Werkpleklernen en informeel leren

Om te beginnen nemen we je mee in wat wij zien als leren op de werkplek of werkpleklernen. Werkpleklernen in het onderwijs omvat alle vormen van leren die plaatsvinden in de

context van de school. Dit kan formeel zijn, zoals geplande vergaderingen, navormingen en studiedagen, maar ook informeel. Informeel leren verwijst naar de spontane, ongeorganiseerde en vaak ongeplande leeractiviteiten die plaatsvinden tijdens dagelijkse interacties. Denk hierbij bijvoorbeeld aan gesprekken in de leraarskamer of korte overlegmomenten tijdens de koffiepauze. In ons onderzoek namen we acht activiteiten van informeel leren op. Mentoring, observeren en leren van papier zijn drie leeractiviteiten die door de leerkrachten in onze workshops niet vaak genoemd werden. Materiaal delen, feedback geven en ontvangen en samenwerken

‘Online leren is aan een opmars bezig is, maar vooral praten met anderen is een leeractiviteit die een centrale rol inneemt.’

Van links naar rechts: Greet, Lise, Jelke, Joni, Ilse (Hadewij ontbreekt)

TEKST

Joni Bocken, Jelke Conard, Hadewij De Ketelaere, Ilse Paulissen, Greet Van Everbroeck, Lise Van Herck

FOTO

Katrien Magnus

» kwamen dan weer vaker ter sprake. Het viel ons op dat online leren aan een opmars bezig is, maar dat vooral praten met anderen een leeractiviteit is die een centrale rol inneemt in de scholen. De betrokken teams benadrukten dat ze graag nog meer zouden praten met collega's om te kunnen leren van elkaar.

Informeel leren en de fysieke ruimte

Vervolgens stelden we vast dat de ruimte waarin die informele leeractiviteiten plaatsvinden ertoe doet. Zo kan een gezellige leerderskamer leerkrachten aanmoedigen om vaker samen te komen, wat de kans op uitwisselingen en het informeel leren vergroot. Die leerkrachten stellen dat comfortabele zitplaatsen, warme verlichting en het gebruik van planten een huiselijke sfeer kunnen creëren waarin zij zich comfortabel voelen. Daardoor staan ze meer open voor informele gesprekken wat de samenwerking dan weer ten goede komt. Ook de architecten wisten dit te bevestigen: "Goede lampen zijn essentieel voor het creëren van een gezellige sfeer [...] Het uiteindelijke doel is dan ook om een huiselijke en gezellige sfeer te creëren waar

leerkrachten graag tijd doorbrengen." Een goed verlichte en akoestisch comfortabele ruimte maakt het bovendien gemakkelijker voor leraren om zich te concentreren en om effectief te communiceren. Architecten hameren in hun ontwerpen ook op technische aspecten. Zo zijn voldoende stopcontacten bijvoorbeeld ook essentieel aangezien online leren ook op de werkplek een steeds grotere plaats inneemt.

Creatieve oplossingen

Toch blijkt dat leerkrachten en architecten ervaren dat budgettaire beperkingen vaak een uitdaging vormen bij het inrichten van deze ruimtes. Hoewel we graag willen benadrukken dat de vraag naar meer budget (naast de vraag naar meer tijd) in elk bevroegd team naar boven kwam, kwamen we samen toch tot enkele creatieve en budgetvriendelijke suggesties. De suggesties die volgen zijn gebaseerd op noden die tijdens de workshops naar boven kwamen (zie foto). We formuleren hier de creatieve, budgetvriendelijkere suggesties van de teams. Ten eerste is er een heel duidelijke vraag naar rustige ruimtes. Specifieke ruimtes zoals de 'Cocon' of 'Working Bubble' kunnen hier een antwoord op bieden. Deze afgescheiden werkplekken geven de mogelijkheid voor rustige en geconcentreerde gesprekken of korte overlegmomenten, weg van de drukte en het lawaai van de schoolomgeving. Ze zijn ontworpen om een stille sfeer te creëren, waardoor leerkrachten zonder afleiding kunnen communiceren en samenwerken. Hierdoor kunnen activiteiten zoals het delen van ervaringen en ideeën, in een rustige setting plaatsvinden. Tijdens de workshops kwamen ideeën zoals een tafel met enkele stoelen in de gang of het gebruiken van kleinere ruimtes die ook door leerlingen gebruikt worden als suggesties naar boven. Door toiletdeuren te voorzien van krijtverf waardoor interessante informatie gedeeld kan worden, kan ook in deze rustige ruimtes informeel geleerd worden.

Ten tweede kwam ook het belang van buitenruimtes naar boven. Zowel architecten als de bevroegde teams benadrukten de kracht van groene buitenruimtes waar leerlingen geen toegang tot hebben. Deze ruimtes geven

'lucht' aan overleg. De bevroegde teams deden voorstellen om tweedehands buitenmeubilair aan te kopen en gingen op zoek naar hoekjes op hun schooldomein om in te richten.

Ten derde moet de inrichting van de school best ook flexibel en multifunctioneel zijn om zo verschillende leeractiviteiten te ondersteunen. Ruimtes met verrijdbare wanden en flexibel meubilair kunnen eenvoudig aangepast worden aan verschillende behoeften, van individuele taken tot groepswork en presentaties. Een kastwand op wielen of een groot krijtbord kunnen hier dienst doen om een ruimte op te delen zonder aan functionaliteit in te boeten.

Door leerkrachten te betrekken bij het ontwerpproces konden we ervoor zorgen dat de beschikbare middelen en ruimtes optimaal werden benut. Bovendien kunnen ontwerpbeslissingen in de toekomst zo beter afgestemd worden op de behoeften van de leerkrachten. Hierdoor ontstaan leeromgevingen die ondersteunend zijn voor informeel leren en gericht op de noden van de leerkrachten.

Schoolcultuur

Ten slotte is naast de fysieke inrichting ook de schoolcultuur van groot belang. Een cultuur die informeel leren waardeert en ondersteunt, kan bijdragen aan de professionele groei van leerkrachten. Zo moet er aandacht zijn voor de psychologische veiligheid van het team. In een psychologisch veilige omgeving durven leerkrachten kritisch na te denken over hun eigen praktijken en die van anderen, wat leidt tot reflectie en verbeterde leeruitkomsten. Wanneer leerkrachten het gevoel hebben dat hun ideeën gewaardeerd worden, zijn ze eerder geneigd om deel te nemen aan informele leergesprekken en kennisuitwisseling. De inrichting van de school moet deze cultuur weerspiegelen en faciliteren. Dit betekent dat er niet alleen aandacht moet zijn voor esthetische en functionele aspecten van de ruimte, maar ook voor de manier waarop deze ruimtes bijdragen aan een open en ondersteunende leeromgeving.

Tips en tricks

Uit het onderzoek naar hoe de fysieke inrichting van scholen leren op de werkplek van

leerkrachten kan bevorderen, komen verschillende tips en tricks naar voren. Deze kunnen direct worden toegepast om een stimulerende en ondersteunende leeromgeving te creëren.

1. Natuurlijk licht heeft een positief effect op het welzijn. Bij gebrek aan natuurlijke lichtinval wordt aangeraden om warm wit licht te gebruiken.
2. Zorg voor goede akoestiek met behulp van tapijten, akoestische plafonds en zachte meubels zoals sofa's om geluid te dempen.
3. Planten en bloemen kunnen bijdragen aan een huiselijke en ontspannende sfeer, wat leerkrachten aanmoedigt om vaker samen te komen en te overleggen.
4. Verrijdbare wanden en meubilair maken het mogelijk om de ruimte te configureren voor verschillende informele leeractiviteiten.
5. Creëer afzonderlijke werkplekken (Cocon of Working Bubble) waar leerkrachten zich kunnen terugtrekken voor geconcentreerd werk of rustige gesprekken.
6. Moedig een cultuur van openheid en vertrouwen aan, waar leerkrachten zich vrij voelen om ideeën te delen.
7. Laat leerkrachten meedenken over de inrichting van hun werkplekken. Dit zorgt voor een leeromgeving die beter aansluit bij hun behoeften en wensen.
8. Maak gebruik van creatieve oplossingen om met beperkte middelen toch een aantrekkelijke en functionele leeromgeving te creëren.

Toepassen in de praktijk?

Wil jij graag te weten komen hoe er in jouw school informeel geleerd wordt, waar dat gebeurt en wat het team hiervoor (nog) nodig heeft? Dat kan! De door ons ontwikkelde workshop kan je hierbij helpen. De uitgebreide handleiding en de begeleidende powerpoint gidsen je erdoor. We hopen zo beleidsmakers en leerkrachten te ondersteunen bij het bevorderen van informeel leren op de werkplek.

Stuur een mail naar cov.basis@acv-csc.be en je krijgt het materiaal in je mailbox.

Ruimte om echt te overleggen

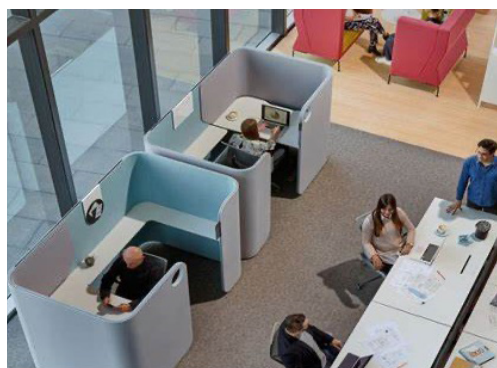
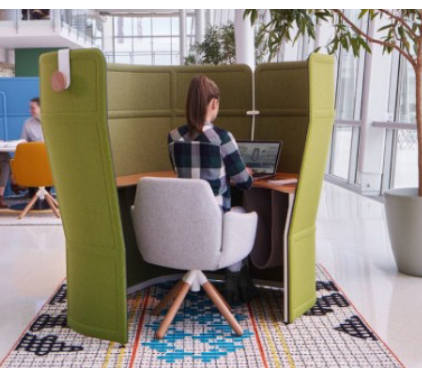
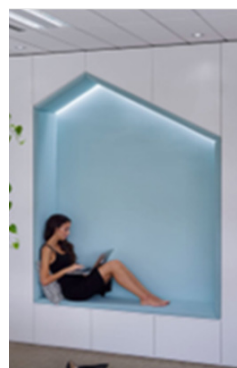
Overleg is deel van de kernopdracht van een leraar. Met cao XII kreeg elke school ook lestijden om daarop in te zetten. Te weinig, maar het is een eerste stap. Het COV bevestigde op haar congres in november 2023 nog eens dat het blijft ijveren voor twee uur professioneel overleg per week binnen de huidige hoofdopdracht.

Maar is er ook de ruimte om echt te overleggen? Of moeten leraren zich nog steeds installeren op de bankjes van hun klas, of hangend tegen de kapstokken in de gang, of op een hoekje van de veel te kleine tafel in het lerarenlokaal?

Goed overleg kan enkel gebeuren als ook de omgeving dat overleg stimuleert. Net zoals de inrichting van een klas het leren van de leerling kan beïnvloeden, kan een echte overlegplek ook het collegiaal leren van leraren bevorderen en hun welzijn op school verhogen. De COV-raad kreeg op het congres de opdracht om de volgende jaren van het creëren van aangename werkplekken voor al het onderwijspersoneel een aandachtspunt te maken. Het boeiende werk van de studenten Onderwijs- en Opleidingswetenschappen zal daar zeker voor ingezet worden!

'We hopen beleidsmakers en leerkrachten te ondersteunen bij het bevorderen van informeel leren op de werkplek'

Greet, Lise, Jelke, Joni, Ilse, Hadewij

© Schiavello International Pty Ltd. - © Mascagni